

ANTIBIOTIKLARNI QABUL QILISH QOIDALARI

Mamanazarova Fotima

Andijon davlat tibbiyot instituti Sanoat farmatsiya yo'nalishi talabasi

Qurbonova Nargiza O'lmasovna

Farmatsevtik fanlar kafedrasi o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu kichik maqola farmatsevtika sohasining ajralmas qismiga aylangan antibiotiklar, ularning afzalliklari va kamchiliklari haqida, biz antibiotiklarni nima uchun ishlatamiz, qayerda ishlatishimiz to'g'risida qisqacha yoritib berilgan. Bu kichik maqoladan maqsad antibiotiklarni ishlatish, qo'llash qoidalarini haqida iste'molchilarga ma'lumot yetkazish.

Kalit so'zlar: Antibiotik, Aleksandr Fleming, 3 kun qoidasi, infeksiya, Levofloksatsin, aholi savodxonligi.

Shu kunlarda eshitib qolamiz ayrim antibiotiklar haqida „o'limga olib kelarkan“ yoki „falonchi jurnalist antibiotik qabul qilib vafot etibdi“ degan. Shunday vaziyatlar sodir bo'lmasligi uchun yoki takrorlanmasligi uchun iste'molchida eng avvalo antibiotiklar haqida ma'lumot, savodxonlik bo'lishi kerak deb o'ylayman.

1929-yilning 13-sentabrda ingliz olimi Aleksandr Fleming ilk bor jamiyatga o'zining kashfiyoti – penitsillini taqdim etdi. Antibiotikning ixtirosi butun dunyo bo'ylab millionlab odamlarning hayotini saqlab qoldi.

Antibiotiklar (anti-qarshi, bios-hayot) turli xil mikroblarning o'sishi va rivojlanishini to'xtatadigan organik moddalar. Bu termini Amerikalik olim Z.Vaksman taklif etgan. Antibiotiklar patogen mikroblardagi moddalar almashinuvini buzadi, ularni o'ldiradi yo o'sishini to'xtatadi. Antibiotiklar turli mikroblarga turlicha ta'sir etadi. Antibiotik ma'lum bir mikrobgacha kuchli ta'sir etsa, boshqa mikrobgacha kuchsiz yoki umuman ta'sir qilmaydi. Antibiotiklarning ayrimlari faqat mikroblarni emas, odam, hayvon va o'simlik to'qimalarini yemiradi. Shuning uchun tibbiyotda faqat zararli mikroblarni o'ldiradigan turlari ishlatiladi. Antibiotiklarni to'g'ri qabul qilishni hamma ham bilmaydi. Bu maktabda o'qitilmaydi, u har doim ham preparat uchun ko'rsatmalarda aniq ko'rsatilmaydi. Hatto qabulxonadagi shifokorlar ham bu oddiy, ammo muhim qoidalar haqida kamdan-kam gapiradilar.

Antibiotiklar to'g'ri ishlatilganda foydali va juda muhim dorilardir. Ular bakteriyalar keltirib chiqargan infeksiyalar va kasalliklarga qarshi kurashadi. Ularni oddiy shamollash davosiga ishlatish yaxshi emas. Antibiotiklarni yordam

berishi aniq bo'lgan kasalliklarga ishlatish kerak. Antibiotiklar bakteriyalarni o'ldirish bilan bir qatorda organizmni zaharlashi yoki allergik ta'sir ko'rsatishi ham mumkin. Shunday bo'ldiki, penitsillin paydo bo'lgandan beri antibiotiklar hamma joyda (hatto chorvachilikda ham) va nazoratsiz qo'llanila boshlandi. Bu ko'plab bakteriyalarning mutatsiyaga uchrashiga, moslashishiga, chidamliligi oshishiga va an'anaviy davolash usullariga javob bermasligiga sabab bo'ldi. Kerak bo'lmagan antibiotiklari ishlatish tufayli har yili ko'plab insonlar halok bo'ladi. Har qanday dorini o'ziga yarasha havfli tomonlari bor. Ba'zi dorilar boshqalariga nisbatan ancha xavfliroq. Afsuski, ba'zi insonlar oddiy kasallikka ham juda havfli dorilar ishlatadilar. Ustozim Levomitsetin ya'ni xloramfenikol kabi xavfli antibiotikni oddiy shamollashga qarshi onasi tomonidan berilishi tufayli nobud bo'lgan Bolani ko'rganligini ta'kidlaydi.[2.63] Organizmdagi hamma bakteriyalar ham zararli emas. Ba'zi bakteriyalar organizm normal ishlashi uchun kerak. Antibiotiklar ularni ham zararli bakteriyalarga qo'shib o'ldiradi. Shu sababdan ampitsillin yoki boshqa antibiotiklar ishlatgan odamda bir necha kundan so'ng ich ketish kuzatilishi mumkin. Antibiotiklar kerak bo'lmagan paytda yoki takroran ishlatilsa, ta'siri susayadi. Kerak bo'lmagan antibiotiklar ishlatilsa, keyinchalik zarur bo'lgan paytda ta'sir qilmasligi mumkin. Bir xil antibiotik qayta-qayta ishlatilaverilsa, bakteriyalar kuchayib boraveradi va antibiotikka chidamli bo'lib qoladi. Ko'pchilik oddiy infeksiyalar uchun antibiotiklar kerak emas. Oddiy teri infeksiyalari odatda sovun va suv, issiq compress surtish bilan davolanishi mumkin. Nafas yo'llari oddiy infeksiyalari ko'p suyuqlik ichish, sifatli yaxshi ovqatlanish, ko'p dam olish bilan ham davolanishi mumkin.

Dunyodagi ayrim jiddiy kasalliklar antibiotikka chidamli bo'lib ketmoqda. Bunga sabab antibiotiklarning oddiy kasalliklarga ham ko'plab ishlatilishidir. Agar antibiotiklar insonlar hayotini saqlashni davom ettirishini hojlasak, ularni ishlatish doirasini kamaytirish, iste'molchilarni bu borada savodxonligini oshirish kerak. Bu esa tibbiyot va farmatsevtika sohasi bilimdonlari tomonidan tatbiq etilishi kerak deb o'ylayman.

Organizm o'zi qarshi kurasha oladigan kasalliklarda antibiotik ishlatmang.!

Bu borada antibiotiklarni qabul qilishning bir nechta muhim qoidalari:

- Har qanday antibiotiklarni faqat shifokor tavsiyasi bilan ular nazorati ostida qabul qilinishi kerak.

- Antibiotiklarni iste'mol qilayotganingizda barcha ma'lumotlarni yozing: dozasi, nojo'ya ta'sirlari, allergik reaksiyalar mavjudligi haqida.

• Antibiotiklarni qabul qilish vaqti va chastotasiga qati'y rioya qilish. Dori dozasi oraliq vaqtini teng taqsimlang. Bu qonda dorining doimiy konsentratsiyasini saqlash uchun muhim.

• Yozilgan kursni to'liq olish. Holat yaxshilanishini kuzatgandan so'ng qabul qilishni to'xtatmaslik. Antibiotik ta'sirini kuzatib borish. Agar 3 kun Ichida yaxshilanish kuzatilmasa, shifokor bilan maslahatlashib uni almashtirish.

• Antibiotik dozasini shifokor ruxsatisiz o'zgartirmaslik. Ularni kichik dozada qo'llash xavfli, chunki chidamli bakteriyalar paydo bo'lish ehtimoli ortadi. Dozani oshirish ham xavfli.

• Antibiotikni qabul qilish bo'yicha ko'rsatmalarni diqqat bilan o'qib chiqish va amal qilish. Turli dorilar ovqatlanishga bog'liq. Ba'zi dorilarni ovqat bilan, ayrimlari oldin yoki keyin qabul qilinishi kerak.

• Antibiotiklar bilan davolanish vaqtida probiotiklarni qabul qilish. Bunda tabiiy ichak mikroflorasi tiklanadi.

Agar siz antibiotikning qanday ishlatilishini yoki qanday infeksiyalarga qarshi kurashishini bilmasangiz, uni ishlatmang. Siz davolanmoqchi bo'lgan infeksiyaga maxsus ta'sir qiluvchi va tavsiya etilgan antibiotikni ishlatting. Antibiotik miqdori kasallik va bemor Yoshi, vazniga bog'liq. Ortiq ham kam ham ishlatmang. Agar antibiotik ichib yaxshi natijaga erishgan bo'lsangiz, hech qachon ularning ukolini olmang. Shifokor tavsiyasi bilangina ukol oling. Agar antibiotik toshma, qichishish, nafas olish qiyinlashishi yoki boshqa jiddiy ta'sirlar qilsa, uni iste'mol qilishni to'xtating. Va bu dorini butun umr davomida qayta ishlatmang. Albatta shifokor ko'rigiga uchrang. Antibiotiklarni juda zarur paytlardagina ishlatting. Eng muhimi sog'ligingizga befarq bo'lmang, uni asrang.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Curtis Blomfield | blomfield@medicinehelpful.com.
2. Qurbonova.N.U.Internauka 63-bet
3. Hammabop Tibbiyot qo'llanmasi 7-bob. 136-bet.
4. Uzpharmagency.uz